تهدید «نفت گران» بر اقتصاد جهانی

سلیمان حیدرپور

توشیکو فوکوی رئیس بانک مرکزی ژاپن افزایش بهای نفت را خطری برای اقتصاد جهانی بویژه پس از توفان کاترینا می داند.

توشیکو، در حاشیه نشست دو ماه یک بار بانک داران مرکزی ژاپن برای تسویه معاملات بین المللی، در گفت وگو با رویترز گفت که او کماکان متعهد به حفظ سیاست بسیار سهل مالی بانک مرکزی ژاپن که از سال ۲۰۰۱ آغاز کرده، است.

در پی نگرانی رو به رشد ناشی از توفان کاترینا، که خلیج مکزیکو را در هم کوبید، بهای نفت رکورد تازه ای در بازار جهانی به جای گذاشت. چنین روندی می تواند دورنمای اتکای اقتصاد جهانی به نفت را به خطر بیندازد.

فوکوی گفت: در حال حاضر اقتصاد جهانی یک روند آرامی را طی می کند، لیکن باید عوامل ریسکی که اقتصاد جهانی را تهدید می کند را مورد توجه قرار داد. افزایش بهای نفت یکی از عوامل ریسک است. با توجه به همزمانی آن با توفان ویرانگر کاترینا در آمریکا، لازم است بدانیم که قدرت این ریسک به چه اندازه است.»

فوکوی افزود که اقتصاد ژاپن، دومین اقتصاد بزرگ جهان و وارد کننده نفت، در مقابل نوسانات بهای نفت شکننده است ولی زیانی که اقتصاد ژاپن از این بابت تا کنون دیده محدود بوده است. «ژاپن تا کنون تأثیر بهای بالای نفت بر اقتصادش فائق آمده است و شکنندگی آن در مقابل شوکهای بهای نفت رو به ترمیم است. ما نیازی به تعجیل در تغییر سیاستهای اقتصادیمان نداریم و شدیداً متعهد به این سیاستها هستیم. از سوی دیگر فرصتی برای عملی نساختن تعهدات گذشته وجود ندارد. لذا ما تعاملات اقتصادی خود را تا زمان رسیدن تورم به بالای صفر حفظ خواهیم کرد.» براساس سیاست اقتصادی معرفی شده سال ۲۰۰۱، بانک مرکزی ژاپن برای حفظ نرخ بهره نزدیک به صفر به تزریق پول در بازار ادامه خواهد داد تا کاهش تورم را از بین ببرد.

هدف برای بانکها، میزان پس انداز حساب جاری در بانک مرکزی ۳۰ تا ۳۵ تریلیون ین است، حدود ۵ تا ۶ برابر این مبلغ است تا نیاز به ذخیره بانکها را برطرف نماید. بانک مرکزی ژاپن برای سومین ماه متوالی، پس از آنکه بیشتر مطمئن شد که بخش فناوری اطلاعات به کاهش موجودی مازاد، مازادی که مدتها پیش تولید را متوقف کرده بود، خاتمه داد، نظر اقتصادی اش را بهبود بخشیده است. انتظار می رود انقباض پولی ژاپن، که برای ۷ سال اقتصاد این کشور را آزاد داد، به طور نامحدود خاتمه پیدا کند.

فوکوی از مذاکره ۲۳ تا ۲۴ سپتامبر در واشینگتن، که ممکن است وزرای اقتصادی گروه ۷ و رؤسای بانک مرکزی بیانیه مربوط به انعطاف پذیری ارز برای انعکاس اصلاحات در چین تجدید نظر کنند، ابراز بی اطلاعی کرد.

گروه ۷ که در نشست ۲۰۰۴ خود انعطاف پذیری در ارز را، البته با اشاره جزئی به چین، لازم دانسته بود تا کنون به این سیاست توسل جسته است.

آسیا به تدریج به سوی سیاست انعطاف پذیری ارزی بیشتر روی خواهد آورد. چین در ۲۱ ژوئیه ارزش پول خود را تا ۲/۱ درصد در مقابل دلار بالا برد و با استفاده از سیستم شناور و روی آوردن به سبد چند ارزی شرکای عمده تجاری خود از متکی بودن به دلار آمریکا خارج شد. مالزی نیز پس از سالها سیاست خشک اتکا به دلار آمریکا به سیستم شناور رو آورده است.

فوکوی در رابطه با سیاستها تازه چین و مذاکراتی که قرار است گروه ۷ در آینده نزدیک داشته باشد می گوید: «من صحبتی درباره مذاکره نشنیده ام. تا نشنیینیم و مذاکره نکنیم چیزی برای ما مشخص نیست. ما باید چین را در چشم انداز درازمدت نگاه کنیم. چین در پی سوق دادن یوآن به سوی مکانیزم بازار است. اقتصاد چین یک اقتصاد بزرگی است و من بر این باورم که چینی ها بتدریج برای مانیتورینگ وضعیت اقتصادی تصمیم خواهند گرفت.»

«هروشی واتانابه»، دیپلمات ارشد مالی ژاپن، هفته پیش اعلام کرد که گروه ۷، برای انعکاس اصلاحات در چین، بیانیه مربوط به انعطاف ارزی خودشان را تغییر دادند. و در عین حال اعلام کرد، برای دوری جستن از هر نوع گمانه زنی ناخواسته خطرناک می بایست با سیاستهای جدید چین محتاطانه برخورد کرد.

«واتانابه» نسبت به اهمیت دستور کار گروه ۷ در رابطه با ارز و نرخ بهره افزود: ارز ونرخ بهره در نشستهای گذشته گروه ۷ یک مبحث با قاعده بود ولی ممکن است در نشست آینده گروه ۷، در مقایسه با بهای بالای نفت، این دو یک موضوع کوچکی باشد.

منبع: خبرگزاری استرالیا

هزینه یابی

مبنای بودجه ریزی عملیاتی

محمد کردبچه ـ مدیر کل دفتر برنامه ریزی و اقتصاد کلان سازمان مدیریت و برنامه ریزی

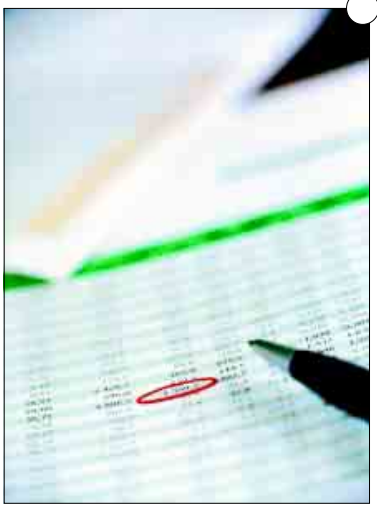

روز گذشته بخش اول «بودجه عملیاتی چیست؟» چاپ شد. اینک بخش دوم و پایانی آن را می خوانید:

*** سایر هزینه ها**

برخی از هزینه های انجام شده در فعالیت ها ممکن است ارتباطی با محصول آن فعالیت نداشته باشد. مانند هزینه های بازسازی غیرمترقبه و کاهش غیرمترقبه دارایی ها. با توجه به اینکه این قبیل هزینه ها قابل تخصیص به محصولات نیستند، باید در هزینه یابی فعالیت ها حذف گردند.

هزینه نهایی

هزینه فعالیت ها مبنای اصلی تعیین بودجه دستگاه های اجرایی است. در درازمدت، طبعاً واحدهای سازمانی در پی تأمین کل هزینه انجام فعالیت ها هستند. در بعضی موارد کالاها و خدمات تولید شده ممکن است با قیمتی معادل هزینه نهایی محصول عرضه شوند. هزینه نهایی در واقع نشان دهنده هزینه تولید یک واحد اضافی از محصول است. این شاخص در قیمت گذاری محصولات اهمیت زیادی دارد. معمولاً هزینه نهایی تولید یک واحد اضافی محصول با افزایش میزان محصول کاهش می یابد. نرخ این کاهش نشان دهنده اهمیتی است که هزینه های ثابت در ساختار محصول دارند.

هزینه نهایی محصول، همچنین معمولاً کمتر از هزینه واحد (Unit Cost) است، که دلیل آن تأثیر هزینه های ثابت در ساختار هزینه ای واحد اجرایی است. برای مثال در این زمینه می توان به استفاده کوتاه مدت از ظرفیت های عاطل اشاره کرد. در مواقعی که قیمت محصول توسط دولت تعیین می شود، در تعیین قیمت باید عواملی چون ارزیابی هزینه تولید، قیمت های بازار و کارآیی تولید در نظر گرفته شود.

اهداف روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت

روش هزینه یابی فعالیت در بخش خصوصی و دولتی متفاوت است. در بخش دولتی این روش دو هدف کلی را دنبال می نماید:

اول: با فراهم کردن اطلاعات لازم در خصوص هزینه فعالیت های واحد اجرایی ذی ربط، به اهداف نظارت خارجی کمک می کند. هزینه فعالیت ها مبنای بودجه دستگاه اجرایی را تشکیل می دهند که نهایتاً به تصویب مجلس می رسد.

اطلاعات هزینه یابی فعالیت ها در صورتحساب مالی و سایر گزارش های مالی دستگاه های اجرایی درج می گردد.

در این گزارش بهتر است به چگونگی تفکیک هزینه های مستقیم و غیرمستقیم و روش تخصیص هزینه ها به محصول و نرخ های به کار گرفته شده اشاره گردد.

دوم: روش هزینه یابی فعالیت ها، اطلاعات مفیدی برای نظارت های داخلی سازمان ها فراهم می آورد. نظارت های داخلی که بر این اساس انجام می گیرد به برنامه ریزی و کنترل بودجه های سالانه سازمان ها کمک می نماید. از اطلاعات حاصله همچنین می توان در اتخاذ تصمیم های غیرمترقبه و در شرایط خاص استفاده کرد. برای مثال تخصیص منابع را با تغییر سیاست ها تغییر داد.

فرآیند روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت

در کاربرد روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت باید به دو نکته مهم توجه شود: نکته اول تمایز قائل شدن بین فعالیت، فرآیند و محصول است. برای مثال اجرای قانون یک فرآیند است و فعالیت یا محصول محسوب نمی شود، از طرفی ارسال گزارش به مقامات بالاتر یک فعالیت محسوب می شود و محصول یا فرآیند نیست. محصول چیزی است که توسط یک بخش یا واحد اجرایی تولید و بر محیط خارج تأثیر می گذارد.

نکته دوم اینکه هر یک از ستانده ها یا محصولات یک واحد اجرایی لزوماً از تنها یک فعالیت حاصل نمی گردند و ممکن است دو یا تعداد بیشتری فعالیت در تولید یک محصول دخالت داشته باشند و یا اینکه فعالیت منجر به تولید چند محصول گردد.

در مواردی که چند فعالیت در تولید یک محصول دخالت دارند، سهم هر فعالیت در محصول باید مشخص گردد. پرسنل، مواد تجهیزات برخی از نهاده هایی است که در تولید محصول به کار برده می شود. این نهاده ها یا منابع برای واحد اجرایی هزینه محسوب می شوند. هزینه یابی روشی است که دستگاه اجرایی با استفاده آن منابع مصرف شده در تبدیل نهاده به محصول را اندازه گیری می کند.

مرحله ۱: مشخص کردن فعالیت ها و هدف کمی آنها

«فعالیت» در واقع فرآیند تبدیل و تغییر شکل داده ها به ستانده های مشخص با استفاده از ساز و کارهای خاص و در چارچوب قوانین و مقررات موجود است. هدف کمی فعالیت عبارت از میزان تولید کالا یا خدماتی است که به وسیله دستگاه اجرایی به مصرف کننده خارجی ارائه می شود. تعداد کل واحدها (اندازه) هر محصول تولید شده باید در این مرحله تعیین گردد. شاخص های اندازه گیری عملکرد برای کمیت و کیفیت محصول نیز باید مشخص شود.

فعالیت ها به سه دسته تقسیم می شوند: (۱) فعالیت های اولیه، (۲) فعالیت های ثانویه، (۳) فعالیت های تثبیت کننده

«فعالیت های اولیه» فعالیت هایی هستند که به طور مستقیم با موضوع هزینه مربوط می شوند (مانند انعقاد قرارداد).

«فعالیت های ثانویه» فعالیت هایی هستند که از طریق فراهم آوردن منابعی فعالیت های اولیه را پشتیبانی می کنند (مانند تأمین نیروی انسانی اضافی مورد نیاز).

«فعالیت های تثبیت کننده» فعالیت هایی هستند که وضعیت فعلی سازمان را تحکیم می کنند مانند تهیه برنامه راهبردی.

مرحله ۲: جمع آوری و تعیین هزینه ها

در این مرحله هزینه تمامی منابع مصرف شده در تولید محصولات فعالیت ها باید تعیین شوند. بدون چنین شاخصی تصمیمات دستگاه اجرایی و ارزیابی عملکرد آن بر مبنای اطلاعات کامل نخواهد بود. هزینه های بالاسری (مانند هزینه های امور مالی و اداری و پشتیبانی)، هزینه استفاده از دارایی ها و پرسنلی طی دوره تولید باید تخمین زده شده و در فرآیند هزینه یابی منظور گردد. محاسبات مربوط به هزینه حتی الامکان باید با روش حسابداری تعهدی (Accrual) که در آن تمامی پرداخت ها در زمان ایجاد ثبت می گردند، انجام گیرد. این روش حسابداری منجر به هزینه هایی می گردد که نیازی به پرداخت نقدی در فرآیند تولید ندارند (مانند استهلاک).

مرحله ۳: ردیابی و برقراری ارتباط بین هزینه های مستقیم و فعالیت ها

هزینه ها به دو گروه کلی هزینه های مستقیم و هزینه های غیرمستقیم تقسیم می شود. هزینه های مستقیم، هزینه هایی هستند که با یک محصول یا یک گروه (طبقه) از محصول ارتباط دارد. فرآیند تشخیص یا ردیابی هزینه های مستقیم در زمان ایجاد آنها باید انجام گیرد. با توجه به ماهیت محصول، هزینه های مستقیم می تواند شامل حقوق و دستمزد، هزینه های سفر، مواد، خدمات مشاوره ای، سوخت و مخابرات و غیره باشد.

مرحله ۴: ردیابی و برقراری ارتباط بین هزینه های غیرمستقیم و فعالیت ها

هزینه های غیرمستقیم شامل هزینه هایی که مستقیم نیستند و به بیان دیگر هزینه هایی که نتوان آنها را به یک محصول مشخص مربوط ساخت می باشد. هزینه های غیرمستقیم شامل هزینه هایی است که به طور سنتی به هزینه های بالاسری موسوم هستند و بیشتر جنبه پشتیبانی دارند، مانند خدمات مالی و اداری.

اساس ردیابی هزینه های غیرمستقیم، عوامل هزینه هستند مانند: سطح زیربنای دفتر و تعداد پرسنل. این عوامل همبستگی زیادی با هزینه دارند. با تشخیص عوامل هر هزینه، تخصیص آن به فعالیت یا محصول به راحتی انجام می شود. مثال ساده در این زمینه تخصیص و توزیع هزینه اجاره، هزینه نظافت به محصولات مختلف است. عامل هزینه مناسب در این زمینه سهم سطح زیربنای هر گروه کاری به کل سطح زیربنا است.

مرحله ۵: جمع هزینه های مستقیم و غیرمستقیم

در این مرحله تمامی هزینه های مستقیم و غیرمستقیم هر محصول با هم جمع می شوند تا کل هزینه محصول به دست آید. از تقسیم هزینه کل بر تعداد محصول نیز هر واحد محصول قابل محاسبه می باشد.

بنابراین ملاحظه می شود که با این روش در مقایسه با قیمت بازار، محصول (ب) اولویت بیشتری از محصول (الف) دارد. مثال اخیر اهمیت استفاده از روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت در اولویت گذاری فعالیت های دستگاه های اجرایی را کاملاً مشخص می سازد.

کنترل کیفیت

اقدامات انجام گرفته برای هزینه یابی بر مبنای فعالیت باید از نظر کیفیت کنترل شود. در جدول شماره (۲) فهرست اقدامات برای کنترل کیفیت نشان داده شده است. دستگاه های اجرایی از این فهرست باید برای حصول اطمینان از کیفیت مطلوب متدولوژی هزینه ونتایج هزینه یابی فعالیت ها در فرآیند بودجه ریزی استفاده کنند. استاندارد مورد عمل در این فهرست حداقل مورد نیاز برای تأمین انتظارات دولت در خصوص تخصیص منابع تصمیمات مدیریتی در فرآیند بودجه ریزی است. این استانداردها با استانداردهای مشابه مورد استفاده برای کنترل مدیریت داخلی، سازگار می باشد.

کاربرد روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت در بودجه ریزی عملیاتی در ایران

از سال ۱۳۸۰ در احکام مندرج در قوانین بودجه سالانه دولت مکلف به انجام اقدامات لازم برای اصلاح نظام بودجه ریزی شده است که یکی از محورهای اساسی این اصلاح، تهیه و تنظیم بودجه به روش عملیاتی می باشد. در ماده ۱۳۸ قانون برنامه چهارم توسعه نیز نسبت به این امر تأکید شده است. همانطور که در بخش های قبلی این گزارش اشاره شد فرآیند تهیه بودجه به روش عملیاتی فرآیندی پیچیده است و حتی در کشورهای بسیار پیشرفته در زمینه بودجه ریزی اجرای بودجه ریزی عملیاتی چند سال طول کشیده است.

از سال ۱۳۷۸ اصلاح نظام بودجه ریزی در سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور مورد توجه جدی تر قرار گرفت و در طرح دو مرحله ای که در همین زمینه تهیه و به تصویب ستاد اقتصادی دولت رسید، تهیه بودجه به روش عملیاتی به عنوان یک هدف میان مدت مورد توجه قرار گرفته است. همچنین از سال ۱۳۸۱ در بخشنامه بودجه از طریق دستورالعمل و فرم خاص از دستگاه های اجرایی خواسته شده است اعتبارات هزینه ای (جاری) خود را بر حسب هزینه کل و هزینه واحد هر فعالیت مربوط به برنامه های ذیل دستگاه ذی ربط پیشنهاد دهند. ولی به دلیل اینکه اولاً این امر از طرف دستگاه های اجرایی جدی گرفته نشده است واز طرف دیگر دفاتر بخشی و سایر واحدهای ذی ربط سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور نیز پیگیری و نظارت لازم را در اجرای این امر به عمل نیاورده اند، در عمل این کار حتی به صورت آزمایشی با موفقیت همراه نبوده است.

با توجه به نکات یاد شده و در اجرای حکم ماده ۱۳۸ قانون برنامه چهارم توسعه برای اجرای بودجه ریزی عملیاتی روش چند مرحله ای زیر پیشنهاد می شود:

۱- تعیین عناوین فعالیت های مربوط به هر برنامه ذیل دستگاه های اجرایی. مهمترین ویژگی این فعالیت ها کمیت پذیر بودن آنها است.

۲- تعیین عناوین شاخص های کمی هر فعالیت با توجه به شاخص های عملکرد مصوب شورای عالی اداری. در این زمینه لازم به توضیح است که طی دو سال اخیر شاخص های اختصاص عملکرد تمامی دستگاه های اجرایی به تصویب شورای عالی اداری رسیده است. با این اقدام در واقع ارتباط مستقیمی بین وظایف دستگاه های اجرایی و فعالیت های ذیل برنامه ها برقرار می شود.

۳- تعیین هدف کمی هر شاخص فعالیت به تفکیک محصول یا محصول های مختلف آن (اعم از کالا و خدمات) و بر اساس هدف کمی برنامه ذیر بط، که هدف کمی اخیر نیز باید در چارچوب هدف کمی برنامه چهارم توسعه بخش (مندرج در سند ملی و استانی بخش) باشد.

۴- برآورد هزینه هر فعالیت با استفاده از هزینه کل برنامه و دستگاه و شاخص های کمی فعالیت در مقایسه با شاخص های کمی برنامه و دستگاه

۵- برآورد هزینه واحد با قیمت تمام شده هر فعالیت با استفاده از هزینه کل و شاخص های کمی آن

۶- استفاده از هزینه واحد فعالیت ها در اولویت گذاری و رتبه بندی آنها. این اولویت بندی در تنظیم بودجه و عملیات دستگاه های اجرایی در سقف اعتبارات اعلام شده می تواند کمک مؤثری نماید. این اولویت بندی باید به گونه ای انجام گیرد که در هر سطحی از بودجه فعالیت های مشخص قابل اجرا باشد.

۷- با اجرای این روش دستگاه های اجرایی ناگزیر به اصلاحات ساختاری در زمینه های زیر خواهد شد:

* تجدیدنظر در کمیت و کیفیت محصولات برای ایجاد هماهنگی بین هزینه تولید و بودجه اختصاص یافته

* اتخاذ سیاست هایی برای کاهش هزینه تولید محصولات

* تجهیز منابع درآمدی

* استقرار نظام شایسته گرایی و ایجاد ثبات در خدمات مدیران

۸- پس از تصویب و نهایی شدن بودجه دستگاه اهداف کمی تعیین شده برای هر فعالیت می تواند مبنای اصلی نظارت بر فعالیت های دستگاه اجرایی ضمن اجرای بودجه قرار گیرد.

۹- با برآورد هزینه واحد در بار اول (سال اول)، از این شخص می توان در برآورد وپیشنهاد هزینه کل هر فعالیت، برنامه ودستگاه استفاده کرد. در واقع در این شرایط است که هدف اصلی از بودجه ریزی عملیاتی محقق خواهد شد. البته شاخص مزبور باید در سال های بعد با توجه به شاخص تورم یا شاخص های دیگر مورد تعدیل قرار گیرد.

۱۰- اجرای روش هزینه یابی بر مبنای فعالیت برای تمامی دستگاه های اجرایی در همان سال اول ممکن است میسر نباشد. از طرف دیگر در خصوص بعضی از دستگاه های اجرایی مانند وزارت بهداشت، درمان وآموزش پزشکی که در سال های اخیر از روشی که شباهتی با روش پیشنهادی دارد استفاده کرده است، با سهولت بیشتری قابل انجام است. پیشنهاد این است که روش فوق در قالب دستورالعمل و فرم های ذیربط به وسیله همه دستگاه های اجرایی انجام گیرد. اشکالات احتمالی در مورد بعضی از دستگاه ها وموفقیت های به دست آمده در مورد برخی دیگر، تجربه مناسبی در اصلاح روش پیشنهادی برای سال های بعد خواهد بود تا انشاءالله بتوان تا پایان برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۸) این روش را به طور کامل در مورد تمام دستگاه های اجرایی به اجرا درآورد.

فهرست کنترل کیفیت
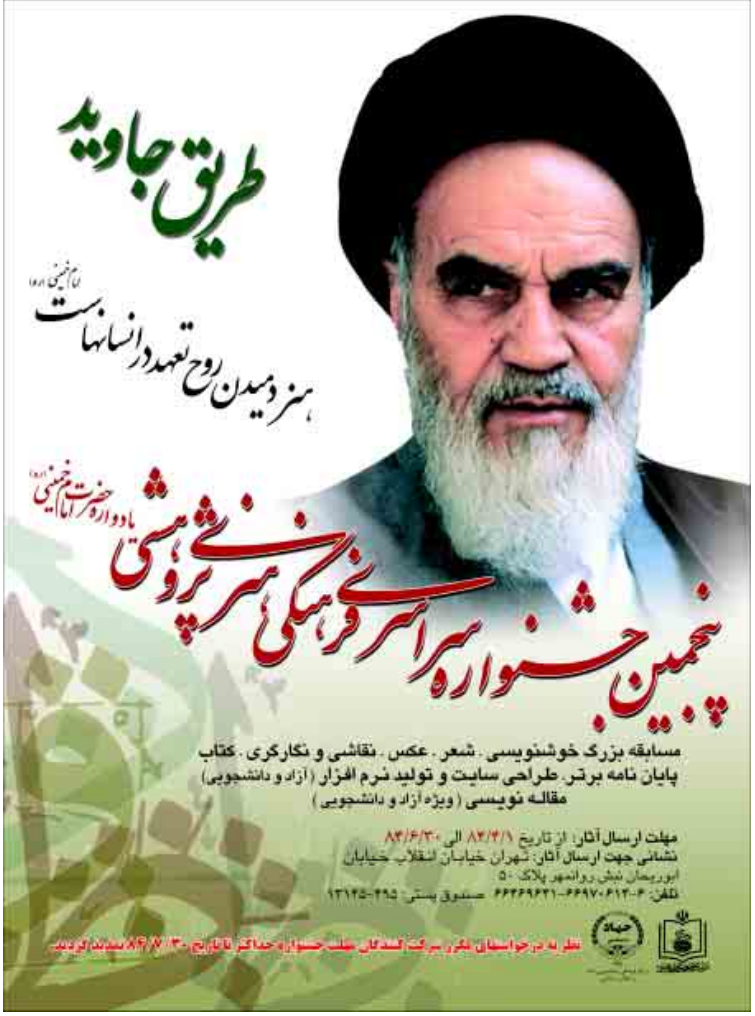
معیار	آزمون	کنترل
محصول	مشخصات محصولاتی که باید هزینه‌یابی شوند با استعدادهای ذیربط منطبق می‌باشد	☐
	تعداد واحدهای هر محصول کاملاً مشخص است	☐
روش هزینه‌یابی	روش هزینه‌یابی مستندسازی شده است	☐
	تمام هزینه‌ها مشخص شده و در فرآیند هزینه‌یابی منظور شده‌اند	☐
	روش استفاده در تخصیص هزینه‌های مستقیم منابع به محصولات کاملاً منعکس کننده مصرف منابع و فعالیت‌ها در تولید محصولات می باشد	☐
	روش مورد استفاده برای تخصیص هزینه‌های مستقیم منابع به محصولات کاملاً منعکس‌کننده مصرف منابع و فعالیت‌ها در تولید محصولات می‌باشد	☐